

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף י'

(א) **תני נודב ומקיים-** כ' הר"ן דהיינו דר"מ ס"ל דטוב אפי' שלא נודב כל עיקר מלנודב ולשלם, ואפי' אם מביא בהמתו לעזרה ומקדישו התם. ולכאור' יש לע', למה לא ינודב, איזה תקלה שייך בנדבה. וע' **ברמב"ן בחולין** (ב). שהביא י"א דס"ל כהר"ן, אולם כ' דאין טעם מחזור בדבר. והביא **מרש"י** שכ' דהרגיל בנדרים בא לידי כל יחל, כלומר, אפי' בלא נדר כלל אסור, שלא יהא רגיל בנדרים. עוד הביא מ"א דהטעם הדבר הוא דהרגיל בקרבנות אינו ירא מן השגגות, שסומך על קרבנותיו, משא"כ מי שאינו מביא קרבן כלל, הוא מדקדק על עצמו שלא יבא חטא על ידו אפי' שוגג. וע"ע **בתוס'** שם (ב:) דכ' כהר"ן, וביאר דאולי יבא לידי תקלה שיה' עובר במעילה, וכדו'. אבל הרמב"ן עצמו ס"ל דגם ר"מ מודה דיכול לנודב בכה"ג כמו הלל, אלא דס"ל דטוב שלא לנדר כלל מלנודב סתם נדבה (דלא כהלל). עוד כ' הרמב"ן דמדברי **התוספתא** משמע דר"מ ור"י לא פליגי כלל, אלא דנח' בדרשות הפוסקים בלבד, ומה דאמרי' דאיבעית אימא מתני' ר' יהודה, היינו כ"ש לפי ר"מ דמתני' א"ש. ועע"ש בתוס' שהק' דלפי ר"מ איך אכלו בשר במדבר, הרי במדבר לא היו מותרים לאכול אלא בשר שלמים, וכשרים אינם מביאים קרבנות. ות' דכיון שנאסרו עליהם לאכול בשר חולין, הוי כאילו צוה להם המקום לאכול ע"י שלמים.

(ב) **חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת וכו'-** פ"ה **המפרש**, שהיו מתייראים שלא יעשו שום חטא, והיו רוצים להביא קרבן לכפרה, אבל כיון שאין הקב"ה הביא תקלה על ידיהן, ממילא אינם יכולים להביא קרבן, ולכן נדרו בנזיר. ולכאור' דבריו צ"ב, וכ' **השואל ומשיב** (רביעאה, נ"א) שהיו רוצין להתכפר על זה גופא דבעצם מעצמן היו חוטאין, ורק משום שהקב"ה מסייען אינם חוטאין, וזה גופא צריך כפרה. ועע"ש שהק' על מש"כ **תוס'** בכמה דוכתי, דמה דאמרי' דאין הקב"ה מביא תקלה על ידן, זהו רק לענין אכילה, וא"כ במידי דלאו אכילה שפיר י"ל שהיו נתקלים, וא"כ למה היו צריכין לנדר בנזיר כדי להביא חטאת, וכ' דמיושב קו' ע"פ הנ"ל [נצ"ב]. עוד כ' ליישב קו' זו, דאולי מדרגת חסידים גדול משל צדיקים, וא"כ אף דלצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם רק בעניני אכילה, אבל בחסידים אין הקב"ה מביא תקלה אפי' בשאר ענינים נמי. וע"ע **באגרות משה** (או"ח ד', קי"ג, ד') שכ' ליישב קו' זו על דעת התוס', דחסידים הראשונים היו נזהרים כ"כ במעשיהם שלא היו באים לידי איסור בשוגג, ובזה לא הביא הקב"ה תקלה על ידם להביאם לעשות עבירה בשוגג ולהיות חייב חטאת. אבל במידי דאכילה, בזה אפי' במקום שאין שייך לזהירותם שלהם כלל, ולמשל במקום אונס, אין הקב"ה מביא תקלה על ידם.

(ג) **כדי שיתחייב קרבן חטאת-** כ' **המגן אברהם** (א', י"א) דבטור אי' דאחר שאומר פרשת חטאת אין אומרים יהי רצון וכו', לפי שבחטאת לא בא בנדבה, אבל אחר אמירת פרשת אשם שפיר יכול לומר כן. וביאר **הבית יוסף** בשם **המהרי"א ומהרי"ח** דמה דאמרי' כן באשם, היינו משום דאשם שפיר בא נדבה, כדאי' דחסידים הראשונים היו מתנדבין בנזיר כדי להביא קרבן, וא"כ הו"ל כמו נדבה. ותמה המג"א, הרי בגמ' מבואר שהיו נודבין נזירות כדי להקריב קרבן חטאת, ולא הוזכר שם אשם, וא"כ, אדרבה, בחטאת היו צריכין לומר יהי רצון, ולא באשם. ועוד, הא נזיר טהור מביא חטאת ולא אשם, ורק נזיר טמא מביא אשם, וא"כ זה ודאי לא יהי' יכול להקרות נדבה. וכ' **החתם סופר** (כאן) שכוונת המהרי"א להיפוך, דכיון שלא התאוו חסידים הראשונים להביא אשם, ש"מ דס"ל דאשם בא נדבה. וא"כ, אדרבה, מה שלא אמרי' יהי רצון בחטאת הוא משום דגם נזירות זה לא חשיב נדבה, אבל אשם, דע"כ שייך להביאו נדבה (דהא מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום), שפיר אמרי' בה יהי רצון. אלא דסיים החת"ס דדיוק זה של החת"ס אינה מוכרחת, די"ל דמה שלא הזכיר הגמ' שהיו מתאווין להביא אשם, היינו משום שלא הי' להם שום עצה להביא אשם, דהא גם לענין נזיר אין שייך האשם בנזירות, דאין מביאין אשם אלא היכא דנטמא, וודאי לא היו מביאין עצמן לידי טומאה.

(ד) **שמעון הצדיק... כולן שיטה אחת הן-** כ' **הרמב"ם** (דעות ג', א') "הרי הוא אומר בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, אמרו חכמים, ומה אם נזיר, שלא פירש אלא מן היין, צריך כפרה, המונע עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה". והק' **הלחם משנה**, הא קי"ל בכל דוכתא דאין הלכה כשיטה, וא"כ למה פסק הרמב"ם כשיטה. וכ' דהיכא דמוכח דגמ' דפסקינן בהשיטה, לא נקטי' הך כללא. וע"ע **בשו"ת הרשב"א** (תל"א, ציינו **רעק"א** על גליון הרמב"ם) שכ' כע"ז, דהנך כללים אינם כללים גמורים. **אולם** ע' **ברמב"ן על התורה** (במדבר ו', י"ד), שכ' "וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו לא נתפרש, ועל דרך הפשט, כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור הוא מקדושתו ועבודת השם, וראוי ה' לו שיזיר לעולם ועמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלקיו... והנה הוא צריך כפרה בשוב להטמא בתאוות העולם". וזהו דלא כגמרא, ורק יש לע' אם כוונת הרמב"ן לפסוק דלא כגמרא, משום דשיטה הוא, או דלמא ס"ל דעכ"פ אינה על דרך הפשט בקראי, והי' רוצה לפרש על דרך הפשט.

(ה) **איתמר, כינויין, ר' יוחנן אמר לשון אומות הן, רשב"ל אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודר בו-** לפי מה דמסיק הגמ' דלא נח' אם כינויי כינויין אסורין, א"כ אינו מתפרש בגמ' שום נפק"מ בין ר"י ור"ל. וכ' **הרש"ש** דנפק"מ בין ר"י

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

- ור"ל הוא אם מותר לכתחלה לנדור באמירת "קרבן", דלפי ר' יוחנן שפיר דמי, אבל לפי ר"ל, הא מה שבדור חכמים לשונות חדשים, היינו גופא כדי שלא לומר קרבן, וא"כ ודאי אין לאומרו לכתחלה. וע' בשלמי נדרים שהביא דאי נפק"מ בדברי הריטב"א לעיל (ב.), דכ' דלפי ר"ל לשונות אלו לשונות להיות נודרים בו בכל מקום ובכל זמן, אבל לפי ר' יוחנן במקומות שאין משתמשים בלשונות אלו, אין שייך לנדור בהם. וע' בשיעורי ר' שמואל (ע"ד) דהק' מהו המח' ר"י ור"ל, הרי ודאי לא נח' במציאות, וא"כ ודאי הגוים משתמשים בלשונות אלו. ואין לומר דר"ל בא להוסיף על ר' יוחנן, ולומר דאף מהני מדין לשון שבדור חכמים, דהא הגמ' צידד לומר דלפי ר"ל כינויי כינויין מותרין, וא"כ ע"כ ס"ל דלא מהני מדין לשון אומות. וביאר דודאי כ"ע מודו דלשון אומות הם, והמציאות הוא כמש"כ הר"ן לעיל (ב.), דכינויין הוא לשון משתבש, ואינו מעיקר לשון האומות. וא"כ, י"ל דנח' בזה, האם לשון משבש חשוב לשון או לא, ר"י ס"ל דחשוב לשון, ולכן מהני מצד מה שהוא לשון אומות, ור"ל ס"ל דאין לה דין לשון, ולכן לא מהני אלא מצד מה שתקנו חכמים שיכול אדם לנדור ע"י אמירת לשונות אלו. והוסיף דאולי גם ר' יוחנן מודו דאין ללשונות אלו דין עיקר לשון, אבל עכ"פ סגי בלשונות אלו לענין קיום דין לבטא בשפתים. וכ' דלפי"ז י"ל דאף ר' יוחנן מודה דאף דיכול לקרות ק"ש בכל לשון, מ"מ לא יהי' יוצא אם אמר כינויין אלו, דלאו לשון הם בכלל. וכ' שכן אמר לו הגרי"ז, שאינו יוצא ידי ק"ש בכינויים. ועפ"ז כ' להעיר על מש"כ הביאור הלכה (ס"ב, ד"ה יכול) לדייק מדברי הריטב"א שהבאנו, שכ' דלפי ר' יוחנן לא מהני כינויין אלא במקום וזמן שמשתמשים בלשונות אלו, דה"ה לענין לשון אומות לענין ק"ש כן, שאין יכול לצאת ידי ק"ש ע"י אמריתו בלשון שאין משתמשים באותו מקום. והעיר הגר"ש, דכדבריו אי"ז ראי', די"ל דכוונת הריטב"א לומר כן רק לענין לשון האומות שנשתבשו, אבל לענין עיקר לשון האומות, אולי י"ל דבכל מקום מהני. וכ' שכן משמע מסתימת הפוסקים, שאין מחלקין בין מקום למקום לענין זה.
- (ו) **מנין שלא יאמר אדם לד' עולה וכו'** - הק' **תוס' ישנים** ביומא (לט.) בשם ר' אלחנן, האין אומר הכ"ג ביו"כ לד' חטאת, הא קי"ל לא לימא איניש לד' קרבן אלא קרבן לד', דלמא פשע ומדבר שם שמים לבטלה, ותי' דשאני התם דכתיב אשר עלה עליו הגורל לד' והדר ועשהו חטאת [כלומר, אע"פ דבעצם שייך החשש, אבל לא היו רוצים לעשות שלא כמש"כ בתורה]. ו**תוס' הרא"ש** שם כ' דדוקא בקרבן יחיד שייך למימר דלמא פשע דאחר שהזכיר לשם יתחרט ולא יגמור דבריו, אבל בקרבן צבור לא שייך למיחש דלמא פשע. וכ"כ הגבורת ארי שם, והביאור הוא דאין יכול הכ"ג לחזור על קדושתו, שהרי אינו שלו, וגם משום דאין הקדושה תלוי באמירתו אלא בהגורל, וא"כ ודאי אין חשש שיחזור. עוד כ' הריטב"א שם (וכ"כ הגבור"א) דאין לחוש משום שכ"ג זריז, ועוד שיש סגן וראש בית אב להזכירו לאומרה. וכ' עוד הריטב"א, דכאן כי אמר לד' אין שום שם שמים לבטלה, שהרי אמירת "לד'" הוא סיום הגורל, ורק גזה"כ הוא דצריך לומר עוד חטאת, אבל האמירה "לד'" הוא אמירה בפנ"ע, וא"כ שוב אין שייך לומר שהוא שם שמים לבטלה. ובנוסף אחר קצת כ' הגבור"א, דודאי אמירת לד' בלחוד סגי, אלא לרווחא דמלתא קאמר שיברר דבריו יותר בפירוש ויאמר לד' חטאת. וע"ש עוד דהק' דאפי' הכי, למה אמרו בסדר הזה, לימא חטאת לד', ע"ש מש"כ.
- (ז) **ואיבעית אימא ב"ש סברי גזרינן וכו'** - ואין ברור לפי תי' זו אם השתא נקטי' דכ"ע סברי לשון אומות, או לשון שבדור, או דאין נפק"מ. וע' בקרן אורה דדייק מהרא"ש דע"כ ס"ל להגמ' עכשיו דלשון אומות הם, וכן מבואר במהמפרש, דהא לא שייך לגזור אטו לשון שבדור. אולם כ' הקר"א דלכאור' יש לפקפק בזה, דאי לא הא לא קיימא הא. אולם ע' בשטמ"ק בשם הריטב"א דכ' דיכול ליישב כן בין לר"י ובין לר"ל.
- (ח) **גזרי' כינויי כינויין משום כינויין** - כ' הקרן אורה דנראה דגזרה זו לאו מדרבנן הוא, אלא כיון שגזרו ותיקנו שיהא זה לשון קרבן או נזירות, הוי נזיר מן התורה (כמו למ"ד לשון שבדור חכמים, דהוי נזיר, וכו', מן התורה).
- (ט) **ה"ד כינויי כינויין נדרים** - העיר החתם סופר, דלכאור' כל השו"ט שלא אליבא דהלכתא, דלפי ב"ה הרי כינויי כינויין מותרין, וא"כ כל שאינו כינוי, ממילא מותר הוא. ואם נימא דשאלת הגמ' הוא מה חשיב כינוי ומה חשיב כינוי כינויין, וא"כ הוי השאלה דוקא לפי ב"ה ולא לפי ב"ש, א"כ הי"ל להרמב"ם להביא שאלות הגמ', ולא הביאם. וכן ע' בשטמ"ק בשם הרי"ן דג"כ הוכיח מהא דהרמב"ם השמיט שאלות אלו דלאו להלכה הם. אולם ע' בשלמי נדרים שהביא משו"ת רדב"ז (ג', תכ"א) דס"ל דבאמת יש נפק"מ של השאלות אף לדידן, דהא יסוד השאלות הוא אם לשונות אלו, למשל מקנמנא, הוי כמו שאומר קונם. וא"כ, אף לדידן יש נפק"מ, למשל אם אמר קרבן בלשון זה, שאמר מקרבנא, וכו', אם חשיבי כינויין או לא (אולם לא ביאר למה הרמב"ם לא הביא השאלות).
- (י) **האומר ... לא כשר וכו'** - הק' הר"ן, מהכ"ת דלא כשר אלא אסור משום נדר קאמר, דלמא כוונתו לאסור באופן איסור, ובזה לא מהני נדרו, דהוי נדרו בדבר האסור. ותי' דהו"ל סתם נדרים להחמיר. והק' **המשנה למלך** (נדרים א', י"ח), מה הק' הר"ן, הא הר"ן עצמו כ' לעיל (ב.) דהיכא דאמר "אסור" אין צריך לשום התפסה, וא"כ כמו דאם אמר בפירוש "אסור" לא אמרי' דאולי כוונתו לאסור כמו דבר האסור ויצריך להא דסתם נדרים להחמיר, כן לענין לא כשר נימא כן. ותי' **החתם סופר** לקמן (יג.), האי היפוך מ"כשר" אינו "אסור" דוקא, אלא ההיפוך מכשר הוא "אינו כשר", דהיינו דיכול להיות נבלה, טרפה, וכו', וא"כ י"ל דזהו כוונתו, ולמה אסור, ולזה צריך הא דסתם נדרים להחמיר. וכע"ז תי' בשיעורי ר' שמואל (ע"ז), דהיכא דאמר אסור, אז הרי סתם בפשוטו היינו שאוסר על עצמו באיסור נדר, דמהכ"ת לספוקי דלמא משום איסור חזיר או נבלה קאמר. אבל היכא שאומר לא כשר, אז שפיר יש להסתפק דלמא אסור כחזיר קאמר, דהא לא אמר כי אם לא מותר, ויש במשמעות זו כל מה שהוא אסור, וגם מה שהוא אסור כחזיר נכלל בזה. וע"ע בפ"י הרא"ש שכ' דלא כשר היינו פסול, וע"כ היינו קדשים, דשייך בהו כשרות ופסלות, ולדבריו אין קו' הר"ן מתחלת.
- (יא) **כאימרא כדירים כעצים וכו'** - הק' הר"ן, למה צריך "כ" הדמיון, מ"ש מפגול וכו', דאסור אף בלא"ה. ובתי' ב' כ' דמשמע דחי אימרא קאמר, והוי כמו דאי' לקמן, דבחי קרבן לא אמר כלום. ולכאור' יש לע', בשלמא חי אימרא שפיר, אבל מה שייך לומר חיי דירים, או חיי עצים. וכן העיר **התוס' יו"ט** על המשנה כן, אולם הביא דהרע"ב ביאר כן על המשנה לקמן דמדבר במנחה (דג"כ ק' כן).

(יב) **כאִישִׁים** - פִּי' הַרְ"ן, כְּשִׁלְהָבוֹת שֶׁל אֵשׁ שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְהַק' הַרְש"ש, הָא קִי"ל דַּאִין מוֹעֲלִין בְּשִׁלְהָבֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. וְכ' דַּאֲוִלֵי כִּיּוֹן דַּעֲכ"פ מִדְּרַבְנָן אֲסוּר [וְצ"ל דִּיכּוֹל לְהַתְּפִיס בְּאִיסוּר דְּרַבְנָן], אוּ דְמִיִּירֵי דְקִשּׁוּרָה בְּגַחֲלֹת, וְאִזּוּ בְּאִמְתּוּ מוֹעֲלִין בּוֹ. וְרֵאִיתִי בְּסִפְרֵי עֲדוֹת לְאַבְרָהָם (לְהַרְה"ג ר' עֲזַרְיָאֵל בְּרֵאֲוֹן שְׁלִיט"א, עַמ' קסב) שֶׁהֵבִיא דְמָה שֶׁאֵין נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין בְּשִׁלְהָבֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, פִּי' רְש"י בְּבִיצָה (ל.ט). דֶּהֲטַעַם דְּלִיכָא מַעֲלָה בְּשִׁלְהָבֹת הוּא מִשּׁוּם דְּלִית בֵּי מִמְשָׁא. וְא"כ, י"ל דְּבִהָאֵשׁ שֶׁל מַעֲרֵכָה יֵשׁ מַעֲלָה, דִּהָא אִי' בְּיוֹמָא (כֹּא:) ה' דְּבָרִים נֹאמְרוּ בְּאֵשׁ שֶׁל מַעֲרֵכָה, וְא' מֵהֶם הוּא שִׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן, לִיכָא טַעַם שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ מַעֲלָה.